

Sv. Ćiril Aleksandrijski kao svjedok Istoka za primat sv. Petra

PONUKAN našim pozivom da odgovori na u dva maha iznesenu stvarnu kritiku protiv svoje radnje »Povodom enciklike pape Pija XI. o vaseljenskom Saboru Efeskom« napisao je profesor beogradskog univerziteta dr. D. Jakšić »Dopune raspravi: »Povodom etc.« u »Glasniku srpske pravoslavne patrijaršije« (br. 21—25.). Te svoje »Dopune« počinje g. Jakšić ovako:

»Pod naslovom »Fiat lux« izišli su u zagrebačkom časopisu »Životu« u br. 2 i 3 za g. 1933 i u br. 2 od 1934 g. pod naslovom: »Sv. Augustin i sv. Grgur Veliki o Primatu« članci g. Bock-a protiv naše rasprave »Povodom enciklike pape Pija XI. o vaseljenskom saboru Efeskom«, štampane u patrijaršijskom »Glasniku« (br. 9, 11 i 12) g. 1932, i zatim zasebno otštampane. O tim člancima mi smo tek nedavno doznali, pa zato žurimo sa odgovorom nestrpljivom oponentu g. Bock-u, koji u svom posljednjem članku reče za mene: »koji do-sele, barem koliko je nama poznato, nije ni pokušao pobiti naših izvoda« (str. 75).

Zlatoust reče: »Kada je neko . . . unaprijed riješio da ne mjenja svog mišljenja pa ma što bilo, onda radi čega da se uzalud trudiš, sijuci na kamenje? Među takove spada i g. Bock, te je i naše sijanje za njega uzaludno, ali za pravoslavne bogoslove naš odgovor, kao dopuna onome što smo napisali, neće biti uzaludan i suvišan . . .«

A svršava ta *znanstvena rasprava* riječima:

»G. Bock želi da bude svetlost — fiat lux! — što i mi želimo, ali na žalost, ona ne dolazi ex Occidente. Kažem na žalost, jer i sam volim Zapad zbog mnogih razloga, osobito onaj dio Zapada, koji je mnogo svetlosti unio i u bogoslovsku nauku. Pa kad i dolazi ponešto svetlosti sa Zapada, ona ne dolazi iz onoga društva, čiji je član g. Bock. G. Bock! — Ex Oriente lux!«

Moramo priznati, da nas je takav ton čisto akademijske rasprave malko iznenadio. Da nije g. Jakšić svojega članka završio netom navedenim riječima, već bi nam taj ton odao nešto toga »svijetla s Istoka«. Međutim se ne ćemo kraj sve svoje katoličke i »jezuitske netrpeljivosti« pozivati protiv g. Jakšića na riječi sv. Ivana Hrizostoma protiv heretika niti mu vratiti šilo za ognjilo, jer držimo, da nam g. Jakšić i društvo, kojemu on pripada, ne će uzeti za veliko zlo, ako i dalje budemo polazili sa stanovišta, da je u njega toliko dobre i iskrene volje, te primi istinu, ako mu se pokaže, pa dolazila ona s kojegod bilo strane tako, da »naše sijanje za njega uzaludno« biti ne će. Stoga ćemo u dvije tri radnje poduprijeti daljnim solidnim i odlučnim razlozima svoje stanovište ne samo za katoličke bogoslove nego i za g. dra Jakšića!

Kraj svega neraspoloženja i nepouzdanja, koje se u odnosima Istoka i Zapada već u 4. stoljeću pojavljivalo te je jedne drugima sve više otuđivalo, kako sam to i g. 1931. u jednoj ocjeni u »Vrhbosni«¹ istakao, to se ipak veliki aleksandrijski patrijarh Ćiril upravo odlikuje blagohotnim shvaćanjem Petrova položaja prema drugim apostolima i mudrim razumijevanjem posebnog autoriteta rimskih papa, Petrovih nasljednika. Važna je primjedba slavnoga engleskog arheologa W. M. Ramsay-a, koji je među ostalim također u Maloj Aziji otkrio glavne komade glasovitoga epitafija Aberkijeva. Kako nas je izvijestio Dr. Patsch, nekadašnji kustos sarajevskog muzeja i sadašnji sveučilišni profesor u Beču, Ramsay je javno osudio hiperkritičke spise nekih protestantskih bibličista, jer su oni, kaže, tim ukočenim predrasudama sami sebi zakrčili put do razumijevanja glavnih činjenica i događaja. Stoga već u interesu znanosti Ramsay brani načelo: »Znanstveni istraživač ima se trsiti oko razmjerne dobrohotnosti prema svom predmetu ili glavnom junaku, odnosno i prema svojim protivnicima.« Ne treba nikomu podlo laskati; ali se jednako imamo čuvati strastvenih ispada, kojima pisac sam sebi najviše škodi.

Ovo načelo vrijedi također za crkvenu historiju, napose u svim pitanjima, koja se tiču raskola, jer su tisućljetne predrasude i strasti i ovdje nagomilale svu silu nesporazumaka i uzajamnih antipatija. Sv. Ćiril Aleksandrijski upravo je uzor u tom blagohotnom shvaćanju tuđih mnijenja, i što je više stario, to se više odlikovao svojim obzirnim postupkom pa se tako uspio izmiriti i sa svojim predašnjim protivnicima, Ivanom Antiohijskim i njegovim sufraganima.

I u shvaćanju Petrova odnosa k drugim apostolima Ćiril se odlikuje divnom objektivnošću i dobrohotnošću. Habitualna ljubav sv. Ćirila prema sv. Petru ide tako daleko, te je on umio na kako dosjetljiv tako i vjeredostojan način u mnogo blažim bojama prikazati subjektivnu krivnju Petrovu kod trostrukoga sramotnog odricanja. Čujmo, kako taj istočni Otac u svom komentaru k Ivanovu evanđelju (Iv. 18, 17—18) tumači pad Petrov.

»Pošto je naš Spasitelj Krist Petru već prorekao, da će ga se triput odricati, i da će, prije nego pijetao zapjeva, s obzirom na vjeru nekako oslabiti (ἀτονῆσαι πως), sveti evanđelista dalje potanko razlaže, gdje i kako se to izvršilo. Vratařica pita, da nije on možda jedan od učenika . . . Petar to poriče i odbija od sebe kao optužbu, govoreći: »Nisam«, dakako ne od straha, da ga ne bi valjda uhvatila, niti zato, što bi se ustručavao javno priznati istinu; nego zato, što mu je preče biti s Kristom, pa makar i dočekao kojugod pogibelj.

Dakle baš iz ljubavi potječe njegov grijeh, pa je bogoljubnost donekle korijen njegovu odricanju, do kojega je došlo, ne toliko iz pomne promišljenosti, koliko iz nastojanja, da bude zajedno (s Kristom) . . . Kad je Petar unišao te se sa slugama združio, gradio se, kao da se povodi za njima, premda je

¹ Str. 125—127.

žalošću potišten i duboko u srcu sakriva bol, da se ne bi svojom pokunjenošću i žalosnim licem odao, što naime ljubezno učestuje u boli optuženikovoju, i da ga ne bi protjerali i tako ga lišili željkovanog (društva s Isusom). Jer nije vjerojatno, da je učenik tako pomno ugadao svome tijelu, te bi u tolikoj duševnoj nevolji tobože tražio lijeka svojoj nahladi od zime. Nego ni onda, kad bi mogao uživati još veća dobra, ne bi to htio, dok Isus toliko trpi. Veoma se pak spretno prilagođuje bezbrižnoj sigurnosti služinčadi, i kao da ga u duši nije ništa tištalo, brani se od zimske nahlade, e bi ga zbog toga držali za jednoga od kućne momčadi, te bi on tako ubuduće od sebe uklonio prigodu novog odricanja, ako bi ga tko pitao. Ali se Spasitelj u svojoj riječi nije mogao utjerati u laž. Što je naime on kao Bog jasno unaprijed znao, to je učeniku prorekao.²

Kod tako stalnoga prijaznoga raspoloženja prema sv. Petru i osobito kod tolike i tako patničke ljubavi Ćirilove prema istini i riječi Božjoj ne smijemo se čuditi, ako on rado i otvoreno priznaje prvom apostolu, što ga ide po daru Božjemu.

Prije svega stalo mi je samo do sigurno autentičkih svjedočanstava Ćirilovih i zato ću ovdje napustiti jednu navodnu izjavu njegovu, koju sam i ja dosada držao za autentičku, pošto ju je sam Dr. Jakšić već prije po Migne-u predložio u svom drugom članku.³ Ali poredivši ovih dana Krizostomov tekst in Mat 16, 18⁴ sa t. zv. fragmentom Ćirilovim in Mat 16, 18,⁵ upoznao sam očitu ovisnost ovoga teksta o riječima sv. Zlatousnika. Evo uporedo obadva teksta u točnom prijevodu:

Tekst sv. Krizostoma:

»... Ti si Petar... Crkvu svoju... i čini ga pastirom. I vrata paklena ne će je nadvladati. Ako pak ne će nje nadvladati, mnogo će manje mene. Zato se ne plaši, kad budeš čuo, da ću biti predan i raspet. Onda spominje i drugu čast: I ja ću ti dati ključeve nebesa...«

Tekst t. zv. fragmenta Ćirilova:

»Ako pak, veli on, ne će Crkve nadvladati, mnogo će manje mene. Zato se ne boj, Petre, ako budeš čuo, da ću biti predan i raspet. Onda spominje drugu čast: I na ovoj stijeni sazidat ću Crkvu svoju. I dat ću ti ključeve kraljevstva nebeskoga... I za pastira ove (Crkve) postavlja Petra...«

Čini mi se: Nije samo fragmenat ovisan o tekstu sv. Krizostoma, nego su i riječi fragmenta manje skladno nanizane. Istina, i sv. se Ćiril kadikad po običaju onog vremena služi tuđim mislima i izrazima, a da ne spomene autora, kako ćemo vidjeti s obzirom na jedan tekst sv. Bazilija, ali spretnije postupa, nego pisac ovog fragmenta, uzetog iz ove ili one katene. Pošto je ipak sigurno, da je sv. Ćiril napisao i komentar in Matthaei evangelium,⁶ zato ne niječem mogućnosti, da je fragment autentičan; i u tom slučaju vrijedi i ovo svjedočanstvo za primat Petrov, kako sam to pokazao u svom prvom članku.⁷

² Migne, P. G. 74, 597.

³ Glasnik srpske pravoslavne patrijaršije 1932., br. 9. str. 137 b.

⁴ Migne, P. G. 58, 534.

⁵ Ibid., P. G. 72, 424.

⁶ Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur, IV., 41; Mahé, Dictionnaire de Théol. cathol., III., col. 2187.

⁷ »Život«, 1932. (str. 89).

Dolazim sada do sigurno autentičkih izjava Ćirilovih o prvenstvu sv. Petra. Ima ih još više, nego je bilo spomenuto u mom prvom članku. Najprije ću navesti neka mjesta iz komentara k evanđelju sv. Ivana, koji je po sudu stručnjaka (Bardenhewer, Mahé . . .) napisan već prije g. 429. i nastalih nestorijevskih borba. Sačuvane su nam samo knjige 1—6, o Iv. 1, 1—10, 17; i knjige 9.—12. o Iv. 12, 49—21, 25. Mjesto izgubljenih knjiga 7.—8. imamo u Migne-u⁸ samo nesuvislih odlomaka iz raznih katena. Ovim manje pouzdanim fragmentima nisam se ovdje poslužio.

Danom prigodom nanizat ću na svjedočanstva sv. Ćirila i neke izjave drugih istočnih Otaca i liturgija, da istaknem sklad aleksandrijskog patrijarhe s istočnom tradicijom.

a) U 2. knjizi omašnoga komentara in Joannem Ćiril tumači riječi Iv. 1, 42: »Isus pogledavši na njega, reče: Ti si Šimun, sin Ivanov; ti ćeš se zvati Kepha, što znači Petar.«

Sv. naučitelj k tomu primjećuje:

»Kako Bogu dolikuje, nepomično gleda onaj, koji vidi srca i bubrege; gleda pak, do kolike će se bogoljubnosti uspeti učenik i kakvu će krepost usvojiti i kakov će vršak postići (καὶ εἰς ποῖον καταλήξει τέλος). Ništa naima nije nepoznato onome, koji zna sve, prije nego se dogodi, čime dakako najviše poučava pozvanoga (Petra), da kao istiniti Bog stalno raspolaze znanjem, što ga nije naučio ni od koga. Jer bez ikakve prethodne riječi, pače i ne ispitavši, tko je ili odakle dolazi taj čovjek, kaže on, i od kakva je oca i kako se zove te ne dopušta više, da se odsada još zove Šimun, gdje ga već usvaja i predobiva kao svoga; i primijenivši mu zgodnom slikom ime od stijene, zove ga drugim imenom Petar, jer je nakanio na njemu utemeljiti Crkvu.⁹

Uvaživši očitu vezu ovog teksta s Mat. 16, 18, jedva bi se moglo jasnije označiti, da Petar ima doista biti stijena, od Isusa izabrana i pozvana, da po daru Božjem bude uzrok stalnoj čvrstoći i jedinstvu Crkve Kristove. I ujedno već ovdje riječi »na njemu« (ἐπ' αὐτῷ) već unaprijed po shvaćanju Ćirilovu i sključuju drugo literalno tumačenje te stijene osim Petra. S pravom također sv. Ćiril ovdje ističe sveznanje Kristovo, koje poimence obuhvaća epizode Mat. 16, 18—19, Luk. 22, 31—32, Iv. 21, 15—17 pa i crticu kukavnog odricanja Petrova uz stalnu pokoru do mučeništva.

b) I kako je svetac ovdje u potpunom suglasju s istočnim Ocima i liturgijom, to ćemo sad potvrditi iz nekih citata.

Origen¹⁰ piše: »Gledajte, što Gospodin kaže onom velikom temelju Crkve i najtvrdjoj stijeni, na kojoj je Krist osnovao Crkvu: Malovjerni, zašto si posumnjao?«

⁸ Migne, P. G. 74, 9—104.

⁹ φερωνύμως δὲ ἀπὸ τῆς πέτρας μετωνόμαζε Πέτρον ἐπ' αὐτῷ γὰρ ἔμελλε τὴν αὐτοῦ θεμελιοῦν Ἐκκλησίαν — Migne, P. G. 73, 220.

¹⁰ In Ex. hom. 5. n. 4, Migne, P. G. 12, 329.

Sv. Etrem Sirac osobito jasno govori:¹⁴ »Šimune, moj učenice, ja sam te postavio temeljem sv. Crkve; *stijenom* (Khifa) nazvao sam te prije, jer ćeš ti podupirati ovu zgradu moju; ti si nadzornik (bochurâ, inspector, episcopus) onih, koji mi zidaju Crkvu na zemlji; ako budu htjeli graditi što loše, ti ih, temelju, suzbij; ti si glava vrelu, iz kojega se crpe moja nauka; ti si glava mojim uenicima; po tebi ću sve narode napajati. Tvoja je ona životna slatkost, koju ja poklanjam. Tebe sam izabrao, da budeš u mojoj školi kanoti prvorođenac i baštinik moga blaga. *Ključeve moga kraljevstva dao sam tebi, i evo, postavljam te za kneza nad mojim riznicama.*«

Tu se zaista radi o *juridičkom primatu, koji uključuje i koercitivnu vrhovnu vlast Petrovu.*

Papa Benedikto XV. u pismu, kojim ovoga sv. dakona uvršćuje u katalog crkvenih naučitelja, navodi osim ovoga svjedočanstva još dva druga jednako snažna teksta Efremova u potvrdu prvenstva Petrova: jedan iz Enkomija »in Petrum et Paulum«, drugi iz zbirke Hymni s. Ephrem; de virginitate.¹⁵ Zaglavne su riječi posljednjega teksta: »Čuje se, kako je objava Očeva u prilog Petru, koji postaje kamen nepomični.«¹⁶

Evo još i dva druga teksta Efremova. U govoru o preobraženju Kristovu¹⁷ veli on: »Šimun je imao po svom poslanju *sazidati Crkvu*, a sad hoće da sagradi sjenice.« I opet o imenima krivovjerskih sljedba:¹⁸ »Apostol je kudío onoga, koji je govorio: Ja sam Kefin. Ako se pak ovce nisu pozvale ni po imenu samoga Kefe, koji je ipak bio glava apostola, pa je imao *ključeve* i bio *pastir stada*: jao si ga onda onomu, koji se prodrznuo svojim imenom nazvati ovce, što nisu bile njegove.«

Prijeđimo *velikom sv. Baziliju*, koji ovako raspravlja:¹⁹ »Odmah po ovoj riječi razumijevamo sina Jonina, iz Betsaide, brata Andrijina, koji je od ribara pozvan na službu apostolata, i koji je radi izvrsnosti svoje vjere primio na se gradnju Crkve.«²⁰ — Isti Bazilije u svom komentaru in Isaiam²¹ bilježi ove misli, koje sv. Ciril u svom istoimenom komentaru dalje razvija: »Temelji su njezini na svetim gorama, jer je ona sazidana na temelju apostola i proroka. *Jedna od ovih gora bijaše i sv. Petar, na kojoj je stijeni Gospodin i obećao, da će sazidati svoju Crkvu.*«²² Jer se visoki i uzvišeni duhovi, uzdignuti nad zemaljskim stvarima s pravom zovu gorama. *Stijenom* se pak nazvala uzvišena duša bl. Petra, jer je čvrsto ukorijenjena u vjeri te je uporno i nepopustljivo podnijela zadane rane u napastima.«

¹⁴ De Salvatoris nostri passione et resurrectione, sermo 4. n. 1. ed. Lamy 1, 412.

¹⁵ Ed. Rahmani, pg. 45.

¹⁶ Vidi sva tri svjedočanstva: Acta Ap. Sedis, 1920., 468.

¹⁷ C. 9., ed. Zingerle I., 241.

¹⁸ N. 3. ibid. III., 311.

¹⁹ Adv. Eunomium I. 2. n. 4., Migne, P. G. 29, 577—579.

²⁰ τὸν διὰ πίστεως ὑπεροχὴν τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας δεξιόμενον

²¹ C. 2. n. 66., Migne, P. G. 30, 233.

²² . . . ὁ Πέτρος, ἐφ' ἧς καὶ πέτρας ἐπηγγείλατο οἰκοδομησαὶ αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν

Ovdje se očito, istovjetuju Πέτρος i Πέτρα, kako to zahtijeva i izvorni aramejski tekst Mat 16, 18 s jednom te istom riječju Kefa. Istina je, i drugi se sv. apostoli ovdje s pravom ubrajaju u svete gore i temelje Crkve, jer su i oni onamo od dolaska Duha Svetog pa sve do svoje smrti pod vodstvom sv. Petra uživali ovlasticu nepogrešivosti u svom vjerskom učiteljstvu.²⁰ Bazilije ipak u ovom kao i u predašnjem tekstu *proteže same riječi Kristove kod Mat 16, 18 samo na Petra*. — Evo i trećeg svjedočanstva Bazilijeva, koje ističe poglavarstvo Petrovo i vrhovnu vlast ključeva na temelju Mat 16, 19:

U spisu o sudu Božjemu²¹ čitamo ove riječi Bazilijeve: »Blaženi Petar, postavljen na čelo svim apostolima, koji je jedini od drugih više pohvaljen i proglašen blaženim, i komu su ključevi kraljevstva nebeskoga povjereni.«²² Vidjet ćemo kasnije još i četvrti tekst Bazilijev o vrhovnom pastirstvu Petrovu.

Što se tiče 239. pisma Bazilijeva »proti oholosti zapadnjaka i njihova korifeja« (Damaza), na koje se Dr. Jakšić²³ poziva, ignorirajući sva ostala svjedočanstva svečeva u prilog primatu Petrovu, upućujem međutim uljudno štovane čitače na svoju ocjenu knjige Dra Guberine »De Conceptu Petrae Ecclesiae in Ecclesiologia Byzantina« u »Vrhbosni«.²⁴ Toliko rado priznajem: Ovo je temperamentno pismo zbog velikog autoriteta prezaslužnog, ali ne točno upućenog Bazilija vrijedno posebne pažnje. I ako mi Bog da zdravlja, gledat ću, ne bih li po prokušanim autorima u posebnoj historijskoj i psihološkoj studiji, na temelju samih činjenica, još više razbistrio pojmove o velikim čvorovima i sporovima, nastalim usred meteža dugotrajnog antiohijskog raskola, i tako što obzirnije protumačio vatrenu revnost i nestrpljivu žestinu svetog Bazilija i mudru opreznost te brižljivu sporost sv. Damaza.

I oba *Grgura kapadočka* krasno svjedoče za vanrednu »ovlasticu«, po kojoj je baš Petar u posebnom smislu mimo druge apostole postao stijenja i temelj Crkvi. *Sv. Nazijanžanin* veli:²⁵ »Vidiš, kako se između Kristovih učenika, velikih dakako svih i uzvišenih i dostojnih izbora, ovaj zove Πέτρα (stijena), te se njemu povjeruju temelji Crkve.«²⁶ I ovdje se najjasnije ističe identičnost značenja riječi Πέτρος i Πέτρα u klasičkom tekstu Mat 16, 18. Između drugih tekstova Nazijanskoga da natuknemo barem još ovaj iz »Carmina moralia, In laudem virgin.«,²⁷ gdje zove *Petra* »stijenom neporušivom, koji je primio ključ«.

A sv. *Grgur Nišanin*, brat sv. Bazilija²⁸ isto tako jasno kaže: »Slavi se spomen Petra, koji je *glava apostola*; a zajedno se s njime veličaju drugi udo-

²⁰ V. Straub, De Eccl. I, nn. 211—219.

²¹ N. 7., Migne, P. G. 31, 672.

²² Ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ πάντων μὲν τῶν μαθητῶν προκρινθεὶς, μόνος δὲ πλεῖον τῶν ἄλλων μαρτυρηθεὶς, καὶ μακαρισθεὶς, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πιστευθεὶς.

²³ Glasnik srp.-pravosl. patrijaršije, 1934. br. 21—22, str. 338.

²⁴ 1931., br. 7—8, str. 125—127.

²⁵ Or. 32, n. 18., Migne, P. G. 36, 194.

²⁶ ὁ μὲν Πέτρα καλεῖται, καὶ τοὺς θεμελίους τῆς Ἐκκλησίας πιστεύεται.

²⁷ Migne, P. G. 37, 559., versus 488—489.

²⁸ Or. in s. Stephanum, Migne, P. G. 46, 734.

vi Crkve. *Božja se pak Crkva na njemu utvrđuje; ovaj je po ovlastici, primljenoj od Gospodina, čvrsta i najsolidnija stijena, na kojoj je Spasitelj sazidao Crkvu.*« Poredi također sv. *Krizostoma*.²⁹

c) Mnoge druge snažne dokaze istočnih Otaca zasada mimoilazim, da bar natuknem neke liturgijske nazive ex Liturgia Graecorum po Nilles-u.³⁰ Ovi nazivi dovoljno dokazuju, kakvo je značenje Spasitelj spojio s novim imenom Petrovim, a neki također nužno pretpostavljaju identičnost značenja riječi Πέτρος i Πέτρα kod Mat 16, 18 pa tako utvrditi Ćirilovo tumačenje Iv. 1, 42.

Takvi su naslovi: ἡ κρητὶς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ πέτρα τῆς πίστεως, basis Ecclesiae et fundamentum fidei;³¹ δογματῶν βάσις ἄσειστος, dogmatum basis immobilis;³² ἔδρα τῆς πίστεως, sedes fidei;³³ ὁ πρωτόθρονος, qui primam sedem habet³⁴ i t. d.

Vratimo se sada spisima sv. Ćirila Aleksandrijskog i uvažimo ostala svjedočanstva iz istoga komentara. Riječima Iv. 6, 69: *Odgovori dakle Šimun Petar: Gospodine, komu ćemo ići? Riječi vječnog života imaš, sveti Ćiril*³⁵ dodaje:

»Po jednome, koji je druge nadvisivao, svi govore (δι' ἑνὸς τοῦ προύχοντος) držeći se svete i svetima najpristojnije stegbe, da bi i na ovaj način potomcima dali primjer čedne i divne razboritosti. Treba naime da učiteljevima ušima govore, ne svi zbušnjeno, predskakujući naglo ispred drugih, niti im treba na nedolični način govor presjeći, nego ga mudro valja ustupiti onima, koji su i poradi svoje uvidavnosti i poradi položaja drugima postavljeni na čelo.³⁶ Stoga Pavao veli: »Proroci dva ili tri neka govore, i to redom naizmjenice.« Jer su po karizmatškoj milosti počašćeni bili, zato ih je apostol nagovarao, da slušaocima govore razumljivijim načinom. Dolikovalo je dakle svetima djelo dostojne mudrosti, da prepuste službu odgovaranja u ime sviju *onomu, komu je pripadalo veće u redu* (τὸ μείζον ἐν τάξει).³⁷

Prelazeći ovdje iz govora o pretpostavljenima (u pluralu) na jednoga, Ćiril jasno primjenjuje općenito pravilo na Petra, komu pripada veće u redu, dakle ne samo veće u časti, nego i veći autoritet. A to potvrđuje i autoritativni postupak

²⁹ In Matth. hom. 54., Migne, P. G. 58, 533—535. i drugdje.

³⁰ Kalendarium manuale, I. pg. 74, 194.

³¹ Nilles ovdje citira Μηναῖον, ed. Veneta ad Vesper.

³² Ibid. ad Matut., φῶδῆ γ'.

³³ Ibid., φῶδῆ δ'.

³⁴ Ibid., οἶκος.

³⁵ Migne, P. G. 73, 613.

³⁶ τοῖς ὀπλοῦ ἂν εἶεν καὶ βουλῆ καὶ τάξει προτεταγμένοι.

³⁷ Poredi κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, secundum rationem sacerdotii Melchisedeci, Hebr. 5, 6 . . . e Psalmo 110, 5 . . . pro iure ut regnum habeas cum sacerdotio. — Wilke-Loch, Lexicon Graeco-Latinum in libros Novi Testamenti 770.

sv. Petra, osobito poslije Uzašašća Gospodinova (n. pr. kod izbora sv. Matije, kod govora Petrova na Duhove . .) pa i dragovoljna obzirnost drugih apostola prema Petru. Prije smrti Kristove svadali su se, tko bi se činio veći. Poslije rado se prilagođuju Petru kao glavi apostolskoga zbora, kako to rado priznaje i carigradski patrijarha sv. Krizostom, gdje govori: »Odličan je (Petar) bio među apostolima, usta učenika i glava onoga zbora. Zato je Pavao došao, da mimo druge ovoća posjeti.«³⁸

Ali taj juridički primat Petrov, pače i vrhovno nepogrješivo učiteljstvo njegovo u vjeri, nikako ne isključuje praktičkih pogrešaka i nerazboritosti Petrovih. Tako je Petar doista »zavrijedio ukor«, što se kod jela uklonio obraćenicima iz neznaboštva i tako ih sablaznio, i s pravom ga je Pavao u tom javno i bratski pokarao, što »nije hoda o prema istini evanđeoskoj«. A Petar je bez prigovora primio opomenu i popravio svoje vladanje (Gal. 2, 11 . .). I jako kritični Tertulijan već dobro razlikuje ovdje govoreći: »Conversacionis fuit vitium, non praedicationis — pogriješio je (Petar) u svom vladanju, a ne u propovijedanju.«³⁹

Ćiril i nadalje odaje svoje uvjerenje o prvenstvu Petrovu u karakterističkim naslovima, kojima ga naziva u opreci s drugim apostolima. Dok on n. pr. i vatrenog apostola Pavla slavi drugim epitetima: ὁ πάνσοφος, premudri, ὁ μέγας ἀπόστολος, veliki apostol, ἕλω διαπρατής, revnosni, ὁ τιμίας dispensator, i njima sličnim izrazima: jedinome sv. Petru pridržaje pridjevke kao δι' ἑνός τοῦ προῦχοντος, per unum illum primarium, praecellentem,⁴⁰ ὁ κορυφαῖος, ὁ ποτεταγμένος, ὁ πρόκριτος, princeps . . . Jedino u pluralu οἱ κορυφαῖοι znače katkada poglavice apostola Petra i Pavla. Spomenimo ovdje i ovaj dulji pasus: K pitanju Petrovu: Gospodine, kamo ideš (Iv. 13, 36) sveti Ćiril primjećuje:⁴¹

»Opet pita Petar iz radoznalosti te istražuje značenje riječi, ne znajući, čini se, kamo smjera taj govor, odavajući ipak prevruću želju, da pođe za Kristom. I tu se treba diviti načinu i vladanju učenikovu. Nitko naime ne će tvrditi: Dok drugi to shvaćaju, jedini pročelnik (μόνος ὁ προτεταγμένος) zato pita, što valjda toga ne zna. Nego njemu kao prvaku (ὡς προῦχοντι) prepustaju radije da počne govorom i da se slobodno raspita. Govoriti naime učitelju u uho, ne će biti neopasno ni onima, koji misle, da su nešto. No nije manje vrijedan zadivljenja Petar, što se nije stidio, da će izaći na glas kao spor u shvaćanju, kad želi saznati, što ne zna. Nego, kako je revan, da steče potrebnu mudrost, trči onamo i više cijeni korist pouke od neumjesnog stida, da i u tom postane uzor potomcima.«

³⁸ Hom. 88. in Joann. n. 1., Migne, P. G. 59, 478.

³⁹ Migne, P. L. 2, 36., de praescr. c. 23.

⁴⁰ Ibid., P. G. 74, 137. 177. 197.

⁴¹ Ibid., P. G., 74, 168—169.

Već u svom prvom članku⁴² pokazao sam, kako dr. Jakšić silno prikazuje Ćirilov komentar k Ivanu 21, 15—17. No kad on i ovdje pa opet i kod teksta Luk. 22, 31 krivo shvaća »uspostavu sv. Petra u red apostola«, koje riječi da ja propuštam, zato ću jedan i drugi tekst što točnije i opširnije prevesti, da se jasno vidi, kakva je ta uspostava, i tko što važno ili tendenciozno propušta.

a) Prije svega sv. Ćiril⁴³ od riječi do riječi navodi čitavu perikopu Iv. 21, 15—17 o trostrukom pitanju Kristovu i o trostrukoj izjavi ljubavi sa strane Petrove. Tim ističe svečanost ove situacije, kao i dalje kod prizora u okolici Cezareje Filipove. I dalje piše :

»Preteče druge Petar, da dođe k njemu, kako je dolikovalo, ne mareći ni za dolazak na lađu poradi svoje neprispodobive i zavisti vrijedne ljubavi ka Kristu. Zato prvi iziđe i povuče mrežu. Jer je bio čovjek bodar i agiln te vanredno spreman za rad i za govor. Stoga je i prvi ispovijedao svoju vjeru, kad im je naime Spasitelj u okolici Cezareje Filipove stavio pitanje ovim riječima: »Za koga držite ljudi Sina čovječjega?« I dok su drugi odgovorili: Jedni za Iliju, drugi: za Jeremiju ili za jednoga od proroka, na drugo pitanje Kristovo: »Vi pak za koga me držite?« ispred drugih opet iskoči onaj korifej i poglavar drugih i reče: »Ti si Krist, Sin Boga živoga.« Osim toga kad je četa vojnika zajedno sa slugama Zidova došla, da uhvate Isusa i da ga predadu poglavari- ma, drugi se svi razbjegoše, ostavivši ga, kako je pisano. Petar pak odsiječe uho Malhu. Mislio je naime, da mu treba na svaki način obraniti Učitelja, premda se tu laćao neprikladna posla. Prispjelog dakle Petra Krist žešće ispituje, da li njega više ljubi, i to tri puta. Petar pak migom pristaje i izjavljuje, da ga ljubi, pozivajući se na njega kao svjedoka svog sadašnjeg raspoloženja. Kod svake pak od ovih ispovijedi čuje, da mu se treba na različite načine (δυσφροως, što znači ili: multifariam, ili: excellenter, na odlični način) brinuti za razumne ovce.«

Već kod sastavljanja ovih raznih epizoda, u kojima se Petar ispred drugih isticao, očito je sv. Ćirilu osobito stalo do toga, da i sam njega i njegovu odličnu ljubav spram Krista što više istakne, pa zato ga i ovdje zove »korifejem i pročelnikom drugih«.

Dalje pak piše ove značajne riječi: »Ja pak mislim (jer velim, da nam treba doista istražiti sakriveni smisao ovih riječi): Ovo također nije badava napisano; i opet govor s mukom rada, i razum drži na pameti posve tajinstveni smisao predloženih stvari.«⁴⁴

Ni mi dakle ne smijemo ovdje mimoići ključ, kojim nam sveti naučitelj otvara taj smisao. Kako je naime Ćiril doista blagohotno raspoložen prema sv. Petru, to on vidi u njegovu grijehu samo vanjsku usmenu uvredu Spasiteljevu i vanjsku sablazan bližnjega bez nutarnjeg nevjerstva. Stoga dalje piše: »Zar ne će tko pravo pitati: Jedinog Šimuna pita, premda su drugi učenici nazočni;

⁴² »Život«, 1933., str. 92.

⁴³ Migne, P. G. 74, 748.

⁴⁴ Latinski je prijevod ovdje dosta površan.

zašto? Što bi moglo očitovati ono: *Pasi jaganjce moje?* I tomu slično. — Odgovaramo dakle, da je već zajedno s drugim učenicima blaženi Petar bio izabran za Božji apostolat. Sam je naime naš Gospodin Isus Krist imenovao apostole, kako je pisano. Ali, kad je zasjeda Židova nadošla, on je međutim nešto posrnuo (jer, kako ga je golem strah spopao, blaženi se Petar triput odrekao Gospodina). Sad ovaj liječi ranu i traži trostruku ispovijest, donekle zadovoljštinu za grijeh, spremajući tako naknadu za posrtaje. Što se naime *jezikom* sagriješilo, i što *samo u riječima* odaje narav krivice, to se na jednaki način ima oprostiti. Traži pak (Isus), neka (Petar) reče, da li i više ljubi nego drugi. Jer uistinu, što je veću milostivost iskusio i obilnijim načinom primio oprostjenje grijeha, zar ne bi također veću ljubav od drugih u sebi sabrao i najveću dobrohotnost uzvratio svome dobrotvoru?

Jer je zajednička pogreška svim učenicima, što su nagnuli u bijeg od straha Židova i vojnika, koji su došli, da uhvate Isusa i grozili im se okrutnom smrću. Posebna je pak krivica Petrova, što ga se odrekao tri puta. Pošto je dakle stekao veće oprostjenje nego drugi, pita ga (Isus), da li ga više ljubi. Jer prema Spasiteljevoj riječi komu se više oprašta, taj i više ljubi.⁴⁵

Stoga Isus traži od svog prvog apostola ne samo trostruko usmeno priznanje veće ljubavi, nego kao drugi vanjski dokaz ove veće ljubavi također različitu, odnosno odličnu brigu za razumne ovce.

Valja pamtit i to: Na ovom mjestu evanđelja (Iv. 21, 15—17) Isus direktno i neposredno traži ovo sveopće i revno zanimanje za razumne ovce kao dokaz veće ljubavi samo od apostola Petra; a to je i prvobitni literalni smisao onih riječi Kristovih: *Pasi jaganjce (ovce) moje*, također po shvaćanju svetog Cirila, kako to jasno razabiremo iz onih riječi svećevih, koje odmah slijede. Sveti učitelj naime iz ovog uzornog (tipičkog) teksta spravom izvodi dva dalja zaključka. Prvo naime: to ima biti »primjer« (τύπος), kojim se poučavaju »Crkve, da treba od početnika u ljubavi Kristovoj i od pripravnika za krst zahtijevati trostruku ispovijest (vjere) u Krista.« Drugo, kaže dalje sv. Ciril, »da učitelji upoznaju iz pogleda na ovo predloženo (mjesto Sv. Pisma), da drukčije ne će omiljeti Prapastiru sviju, t. j. Kristu, osim ako se budu revno zanimali za zdravlje i za trajnu dobrobit razumnih ovaca.«⁴⁶

Kao uzoran primjer za tu pastirsku brigu raznih »učitelja« Ciril sada navodi sv. Pavla. »... Jer je on dobro znao, da je to očit plod savršene ljubavi spram Krista; a to će jasno spoznati, kojigod pravo razmisli. Ako je naime (Krist) za nas umro, kako ne bi on spasenje i život sviju nas držao vrijednim svake brige? I ako se doista o Krista ogriješe, koji griješe protiv braće te vrijedaju njihovu slabu savjest (t. j. po sablazni: 1 Kor 8, 12): kako se ne bi istinito reklo, da samog Krista štuju i ljube oni, što rukovode duh vjernika i vjerskih pripravnika, da ih po svakoj usluzi utvrde u vjeri.«

⁴⁵ Migne, P. G. 74, 748—749.

⁴⁶ Ibid., P. G. 74, 749.

Kako je Ćiril u svojoj raspravi trostruko odricanje promatrao pod gledištem vanjske sablazni bližnjega, koju popravlja skrušena usmena i djelotvorna ispovijest ljubavi, tako i u konačnoj rečenici, čisto sa gledišta dane i popravljene sablazni piše:

»Zato je po trostrukoj ispovijesti bl. Petra poništena pogreška, koju je skrivio trostrukim odricanjem. A po riječima Gospodinovim »Pasi jaganjce moje« misli se, da mu se dogodila *kanoti neka obnova* danog mu već apostolstva, koja odmah oduzima sramotu posrtaja i poništuje malodušnost ljudske nemoći.«⁴⁷

U sebi apostolstvo Petrovo, i to ono već prije dano odlično apostolstvo prvaka apostolskoga zbora, nije bilo ni ukinuto, a prema tomu ni obnovljeno, kako jasno znamo iz riječi Kristovih: Ja sam se molio za tebe, da tvoja vjera (posve) ne oslabi; a ti obrativši se utvrdi braću svoju.« Isto potvrđuju i vjerska činjenica ukazanja Kristova skrušenom Petru na dan samog uskrsnuća, onda neprekinuta i trajna veza Petrova s drugim apostolima, za koju svjedoči i sv. Ćiril, gdje piše: »Izide dakle Petar u lov riba zajedno s drugima, koji skupa trče s njime,«⁴⁸ i opet:⁴⁹ »Pođu dakle drugi (apostoli) za predstojnikom (Ἐπονται δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῷ προῦρχοντι, segnuntur vero alii praestitem).«

Jedino dakle s gledišta popravljene sablazni i opet utvrdenoga dobroga glasa Petrova pred apostolima i vjernicima Ćiril s pravom govori »kanoti« o nekoj obnovi danog mu apostolstva. Pa i tako staje neoboriva dokazna moć, ove perikope za prvenstvo Petrovo. Isti sv. Ćiril i dalje toliko cijeni »pastirsku brigu Petrovu za razumne ovce«, te nju kao doista odličnu dovodi u uzročnu vezu s potonjom slavom i mučeničkom smrću prvog apostola⁵⁰: Veli naime Krist Petru: »Kasnije ćeš poći za mnom. Radi se ne samo o nasljedovanju u nauci, nego ti imaš poći stopama mojih pogibelji i istim putem, pomažući riječju i djelom duše pozvanih... sve do križa.« To nije rečeno drugim apostolima, koji su umrli na križu.

b) Uostalom, čitavo mnoštvo i zapadnih i istočnih Otaca jasno dokazuje juridičko prvenstvo Petrovo nad svom Crkvom također na temelju Iv. 21, 15—17. A. Straub u svom djelu *De Ecclesia Christi* daje svoju petu tezu baš ovom dokazu.⁵¹ Slično d' Herbigny *Theologica de Ecclesia*,⁵² mimoišavši latinske Oce, upućuje svoje čitače na ove tekstove istočnih Otaca i starocrkvenih pisaca:

⁴⁷ Ibid., P. G. 74, 752.

⁴⁸ Ibid., P. G. 74, 740.

⁴⁹ Ibid., P. G., 74, 745.

⁵⁰ Ibid., P. G. 74., 752.

⁵¹ I. pg. 102—116.

⁵² I., Thesis 16, pg. 307—326.

Origen⁵³ veli: »Kad se Petru predala *vrhovna vlast, da pase ovce*, te se na njemu kao na zemlji utemeljila Crkva, ne traži se ispovijest druge kreposti, osim ljubavi.« Sirac Afraat⁵⁴ piše: »Kad se Šimun, prvak učenika, odrekao, ... pokajao se i prolio mnogo suza, pa ga je Gospodin primio, *postavio ga kao temelj i nazvao ga je stijenom za gradnju Crkve*.« I dalje veli:⁵⁵ »O pastiri, budite nalik na onog revnog Pastira (Krista), kneza svega stada, koji se toliko starao za svoje stado ... Izabrao je i postavio dobro poznate poglavare, kojima je povjerio ovce, pa ih je cjelokupnom stadu postavio na čelo. Rekao je naime Šimunu Petru: »*Pasi mi ovce moje, i jaganjce i jagnjice*.« Pogled na obadva teksta jasno pokazuju, da Afraat ističe baš sv. Petra kao prvog i vrhovnog pastira na zemlji, makar i drugi apostoli učestvovali u sveopćoj pastirskoj vlasti pod Petrom.

Slično piše i sv. Efremlj Sirac:⁵⁶ »Revnošću si se ugledao u Šimuna, komu je Gospod povjerio svoje stado, ovce, jaganjce i jagnjice. Ljubav je tvoja pasla jaganjce, čistoća jagnjice.« I opet:⁵⁷ »Naš je Gospodin izabrao Šimuna Petra i postavio ga je za prvaka apostola, za temelj sv. Crkve i za branitelja njezine čvrstoće. Učinio ga je glavom apostola i naložio mu, *neka pase njegovo stado* i neka ga nauči zakonima, da očuva čistoću odluka.«

No i sv. Bazilije Veliki potvrđuje ovaj smisao Iv. 21, 15—17, gdje piše:⁵⁸ »Pa i Gospodin je novorođene po vjeri nazvao jaganjcima, govoreći Petru: *Šimune, sine Jonin, ljubiš li me? Pasi jaganjce moje*.« Te se riječi protežu na sve preporođene vjernike, kojima je Petar vrhovni vidljivi namjesnik, ili sam glavom za života svoga ili u svojim nasljednicima. Sam Bazilije veli na tom mjestu: »Mi koji smo poradi grijeha njihova (Židova) upravljani na spasenje, zovemo se nekim jaganjcima poradi nedavnog rođenja svoga u vjeri ... «

Sv. Epifanije⁵⁹ tumači sva tri teksta (Mat 16, 18, Luk 22, 31—32 i Iv. 21, 15—17) o primatu Petrovu i napose zove ovog prvaka *ὁ πεπιστευμένος τὴν ποιμνὴν, ὁ καλῶς ὀδηγῶν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ἰδίου Δεσπότητος, povjerenikom nad stadom, dobrim vođom u sili samoga Gospoda*.⁶⁰

Čujmo i oduševljenog pristašu primata Petrova i papina, sv. Ivana Kri-zostoma:⁶¹ »Krist, kaže on, ovako veli korifeju apostola: »*Petre ljubiš li mene?*« i čim je on to priznao dodaje: »*Ako me ljubiš, pasi ovce moje*.« Učitelj pita učenika, da li ga ljubi, ne da nešto nauči, jer kako će nešto (novo) naučiti, kada zna srca svijuju? Nego zato, da nas pouči, koliko mu leži na srcu *vodstvo takva stada*. Htio je Petra i sve nas poučiti, koliko sam ljubi Crkvu svoju, da bismo i mi u tom pokazali veliku brigu ... Zašto je on prolio svoju krv? *Da kupi ovce, što ih je predao Petru i njegovim nasljednicima* ... « Dalje veli,⁶² da je Petar druge apostole *prestigao* (*ὑπερακοντίσαι*).

⁵³ Ep. ad Rom. 1, 5. n. 10., Migne, P. G. 14, 1053.

⁵⁴ Dem. 7. n. 5., ed. Parisot, 1, 335.

⁵⁵ Ibid. Dem. 10, n. 4. ib. 1, 441 ss.

⁵⁶ De Abraham Kindunaia, hymnus 5, n. 13., ed. Lamy 3, 784.

⁵⁷ Ibid. 1, 75.

⁵⁸ Comm. in Isaiam c. 5. n. 169., Migne, P. G. 30, 400.

⁵⁹ Ancoratus, 9; Migne, P. G. 43, 33.

⁶⁰ Vidi također Haer. 59. n. 7—8; Migne, P. G. 41, 1030.

⁶¹ O svećeništvu, l. 2. n. 1—2; Migne, P. G. 48, 631 ss.

⁶² Ibid. 634.

Već sam gore natuknuo tekst iz 88. homilije⁶³ svečeve in Joannem n. 1., gdje pita Zlatousnik s obzirom na Iv. 21, 15: »Zašto (Krist), mimošavši druge, govori sada ovomu o tom? Odličan je bio među apostolima (ἐκλεκτός, praelectus), usta učenika i glava onoga zbora. Zato je Pavao došao, da mimo druge ovoga posjeti.« I dalje veli: »Ujedno mu (Petru) Krist pokazuje, da se ubuduće mora uzdati, i zato, kanoti ukinuvši odricanje, povjeruje mu poglavarstvo nad braćom (τὴν προσασίαν τῶν ἀδελφῶν)«, dakle ne samo nad priprostim vjernicima, nego i nad samim apostolima, koji su mu »braća«, ne uključivši ni samoga brata Pavla (2 Petr. 3, 15). To Krizostom i dalje ponavlja, mećući Kristu u usta riječi: »Ako me ljubiš, uzmi na se poglavarstvo nad braćom (προΐστασον τῶν ἀδελφῶν).«⁶⁴ I opet pri koncu prvoga broja⁶⁵ svetac piše: »Ako bi tko pitao: zašto je dakle Jakob primio jeruzalemsko prijestolje? odgovorio bih: »Isus je onoga (Petra) izabrao za učitelja, ne ovog (pojednog) prijestolnog grada, nego sve vasione.«⁶⁶ — Isti Otac veli u 65. hom. in Mat.⁶⁷ »Ivan svuda uzmiče ispred prvenstva Petra.«

Sv. opat Nil⁶⁸ piše: »Gledaj prvi kamen Crkve, koji je poslije pokore postao tjemne (vršak) apostolskog zbora.«

Kasnije u vrijeme kipoborskih bojeva, sv. Teodor Studita⁶⁹ ovako piše sv. papi Leonu III.: »Pošto je Krist Bog velikomu Petru poslije ključeva kraljevstva nebeskog također povjerio dostojanstvo pastirskog prvenstva (τὸ τῆς ποιμαντορίας ἀξίωμα), treba da se Petru ili njegovu nasljedniku prijave sve novotarije zalutalih od istine u katoličkoj Crkvi.« — Slično i Oekumenije in Acta Ap. 1, 13—15.⁷⁰

Osobito pak krasno govori sv. Ivan Damašćanin o sv. Petru kao čvrstoj i neporušivoj stijeni, učitelju svega svijeta, vrhovnom tjemenu Novoga Zavjeta, ravnatelju vasione Crkve, pastiru ovaca i jaganjaca Kristovih i t. d.⁷¹ A poznato je, da su spisi ovoga crkvenog naučitelja kanoti rekapitulacija istočne crkvene tradicije.

Iz Ćirilova komentara in Lucam, koji je sigurno napisan poslije osude Nestorijeve, izvadit ću najprije epizodu ispitivanja apostola kod Cezareje Filipove. Onda ću se još malo osvrnuti na već priopćeno neoborivo svjedočanstvo, u kojem Ćiril tumači Luk. 22, 31—32 u smislu prvenstva Petrova u suglasju također s istočnom tradicijom.

Na prvom mjestu⁷² čitamo iza pitanja Kristova: Za koga me vi držite? ove riječi Ćirilove: »Skače opet naprijed Petar

⁶³ Ibid. P. G. 59, 478 ss.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid. 480.

⁶⁶ ὅτι τοῦτον οὐ τοῦ θρόνου, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἐχειροτόνησε διδάσκαλον

⁶⁷ Migne, P. G. 58, 622.

⁶⁸ L. 2. ep. 261; Migne, P. G. 79, 33.

⁶⁹ L. 1., ep. 33; Migne, P. G. 99, 1018.

⁷⁰ Migne, P. G. 118, 55.

⁷¹ Sacra Parallela, Migne, P. G. 96, 136. 548. 569. 149 . . .

⁷² In Luc. 9, 18—20; Migne, P. G. 72, 648 s.

ispred drugih i postaje usta svega zbora te izuščuje ove Bogu mile riječi; točnu pak *ispovijest vjere* u njega ističe, govoreći: »*Za Krista Božjega.*« Ciril tumači posebno značenje ove ispovijesti u opreci s mnogim Kristima, koji su pomazani samo u sporednom smislu. Poredivši kraću ispovijest po Luki s duljom po Mateju, žigoše zablude onih, koji se (poput Nestorija) usuđuju dijeliti Krista Emanuela u dva... Zašto pak, pita dalje, *zašto je ispovijest Petrova vrijedna zadivljenja*, kad ne bi krila u sebi ništa duboko i drugima kanoti nevidljivo? A što mu je uopće objavio Bog i Otac? Zar da je (Isus) čovjek? Zar je ovo od Boga naučeno otajstvo? Zar se zato divimo (Petru), i zar je zato postao *dostojan vanrednih darova*? Čuo je naime: *Blažen si Šimune, sine Jonin.* Ali mu se doista divimo, i to s potpunim pravom. Zašto? Jer, koga je gledao u našem obličju, u *onoga je vjerovao, da je Krist Očev*, to jest, utjelovljeni i upućeni Logos, koji izade iz biti njegove.«

Eto, i ovdje kao i u 4. dialogu de Trinitate i u komentaru in Isaiam sam Ciril toliko puta slavi Petrovu ispovijest vjere, *vrijednu zadivljenja i dostojnu vanrednih darova*« kao uzrok, zašto mu je Isus rekao: »Ti si Petar, i na toj stijeni sazidat ću Crkvu svoju...« I prema tomu kardinal Bellarmino pravo uči: Petrova pak vjera može se zvati temelj... prvo u uzročnoj meritornoj vezi, jer je Petar zaslugom svoje vjere *de congruo* postigao, da bude temelj Crkvi.

Na te riječi kardinalove i moje dr. Jakšić ovako reagira: »Što se tiče prvoga razloga, to ap. Petar nema nikakove zasluge ni *de congruo*, jer je Spasitelj rekao: »Blažen si... (Mat. 16, 17).« I onda dr. Jakšić odmah zaključuje: Dakle, ako je Otac otkrio ap. Petru, da je Hristos — Sin Božji, onda u tom ap. Petru ne pripada nikakva zasluga« (str. 336. b.).

To je doista čudna argumentacija, gdje se poštovani moj protivnik u svojoj naglosti opet prevario, ne uvažujući, da je to paralogizam sa četiri termina, koji se reducira na ove tri rečenice:

1. gornjak: Svako otkrivenje Očevo biva bez zasluge Petrove.
2. donjak: Otac je pak otkrio Petru, da je Krist Sin Božji.
3. zaključak: Dakle vjera Petrova u Krista Sina Božjega

nema nikakove zasluge.

Iz dviju gornjih premisa logički slijedi samo ovaj zaključak: »Dakle, otkrivenje Očevo, da je Krist Sin Božji, biva bez zasluge Petrove.«

Drugo je otkrivenje sa strane Očeve, drugo opet vjerovanje ili ispovijest vjere sa strane Petrove. Mi rado priznajemo, da kod otkrivenja ili objave Očeve Petar nema nikakve zasluge. Ali je Petar ipak slobodno, makar i grješno, mogao uskratiti svoj pristanak i vjeroispovijest kraj sve jasne objave Božje, kaošto i toliki bezvjerci ne pristaju ni na objavljenu riječ Božju. Jer milost Božja ostavlja slobodu čovjeku. I blažena je Gospa slobodno, pa zato i *zaslužno de congruo*, pristala na objavu ili

otkrivenje Božje i Gabrijelovo, i zato je čula: »Blago tebi, što si vjerovala...« (Luk. 1, 45.) pa je Crkva slavi također u uskrsnoj antifoni: »Quem meruisti portare, Alleluja, resurrexit sicut dixit, Alleluja« (Koga si dostojna bila nosit, uskrsnu, kako je rekao).« I tu se radi o zaslugi de congruo. Petrova zasluga de congruo stoji baš u tom, što je mudro i besprikorno ispovjedio: »Ti si Kristos, Sin Boga živoga,« kako piše sv. Ćiril i po njemu također dr. Jakšić (str. 337 b), dakako u opreci s gore spomenutim riječima, da u tom tobože »Petru ne pripada nikakva zasluga«.

Drugdje⁷³ sv. Ćiril i dalje primjećuje: »I za istinito shvaćanje o njemu (Kristu) primi s mjesta na grad u (ἀντιμισθίαν, remunerationem), dok je Krist rekao: »Blažen si..., i vrata paklena ne će je nadvladati.«

Još na jedan nelogički zaključak dra Jakšića moram ovdje upozoriti čitače: Na istoj strani (337 b) navodi on moje riječi »Uostalom, slobodno je svakom vjerniku više cijeniti Pavla nego Petra i držati ga za većega sveca, ako samo prizna čast i vlast Petrovu, kako je prikazuje objava Božja.« Onda mi meće u pero ovaj zaključak: »Dakle, glavno je priznanje i vlasti i časti Petru, a ti misli o njima kako hoćeš.« — Nikako ne slijedi iz mojih riječi, da je moralno slobodno, »misliti o njima, kako hoćeš«. A što se tiče priznanja »vlasti i časti Petrove«, ne velim, da je to »glavno«, nego da je i to po volji Kristovoj nužno za katoličke vjernike. »Takova se logika« ni najmanje ne protivi »svijetu moralnih, religioznih i duhovnih istina.« Nasuprot, katolička je nauka, da su sveti apostoli svi već dolaskom Duha Sv. utvrđeni bili u milosti Božjoj i zauvijek očuvani od teškoga grijeha, da su blaženo preminuli i da njihove duše sada kraljuju s Kristom na nebu.⁷⁴

Budući da mi g. Dr. Jakšić prigovara i to, da u svjedočanstvu Ćirilovu in Lucam 22, 31—32 propuštam neke riječi, iz kojih bi tobože slijedilo, da tu nema govora o »privilegiji, t. j. o primatu juridičkom ap. Petra, kako to želi Migne i g. Bock«, navest ću opet ovaj baš sjajni dokaz sv. Ćirila u vezi s propuštenom konačnom refleksijom, koja nimalo ne slabi dokazne moći ovoga teksta.⁷⁵

Ćiril spominje svađu, nastalu među apostolima o tom, tko bi se od njih činio veći. On ističe, kako Spasitelj upućuje apostole, da »iz ljubavi braći ustupe vanjsku prednost (τὸ ἐν μέλλουσιν εἶναι δοξαῖν).«⁷⁶ Onda navodi za primjer samoga Isusa, koji je usred njih kao sluga i dalje veli: »Krist nas uči, kako je potrebno da čedno o sebi sudimo, jer smo ništa, što se tiče ljudske naravi i slabosti našega duha; ali po njemu i u njemu utvrđeni (στηριζόμενοι) jesmo, što smo. Valja se dakle dičiti ne samim sobom, nego njegovim *karizmama*. Ako li je tko tako raspolo-

⁷³ De SS. Trinitate, dial. 4; Migne, P. G. 75, 865.

⁷⁴ V. Straub, De Ecclesia Christi I., pg. 159.

⁷⁵ Migne, P. G. 72, 916.

⁷⁶ Ibid. 912.

žen, kakvo će onda mjesto u njemu naći pohlepa, da drugima bude na čelu? Stoga napustivši druge učenike, obraća se samom korifeju i veli: Često je sotonna htio, da vas čini poput žita, a to znači kušati i napastovati. Tako je tražio i Joba; ali je bio svladan njegovom strpljivošću. Ipak on nadvladava narav, jer je slaba, a on bijesan i osoran. Jer kako govori o njemu Sv. Pismo, njegovo je srce otvrdnulo kao kamen i nepomično stoji poput nakovanja. Kraj svega toga on leži pod nogama svetaca, jer je to Krist uredio.

Ja sam se pak molio za tebe (Luk. 22, 32). Evo, opet se prilagođuje nama i govori ljudskim načinom onaj, koji bješe Bog, premda je tijelo postao. Jer veli, da se molio kao čovjek. Tim pak riječima upućuje nas, da bi (Petar) posve izgubio vjeru, kad bi bio (posve) predan sotoni na kušnju; jer, premda nije bio predan, ipak je oslabio, jer se odrekao, kad je u nj zadirkivala jedna sluškinjica u dvorištu velikog svećenika. Pošto je dakle Gospodin natuknuo odricanje učenikovo ovim riječima: *Molio sam se za te, da ne oslabi vjera tvoja*, odmah prelazi na utješnu besjedu i govori: *»I ti obrativši se, jednoć, utvrdi braću svoju, to jest, budi potporanj i učitelj onih, koji po vjeri dolaze k meni.«*⁷⁷

To je doista »ovlastica, koju je Krist Gospodin dao Petru i dosljedno njegovim nasljednicima,« kako veli Migne. A s njim istotako sude i drugi katolički bogoslovi. Ovu je ovlasticu (χάρισμα) između apostola primio za svu Crkvu i za sva vremena jedini Petar sam glavom, dok je živ, i u zakonitim nasljednicima svojim poslije svoje smrti. Jer po kreposti ove milostive ovlastice Isus čuva svoju Crkvu zauvijek protiv napadaja vrata paklenih. Jedini rimski biskupi mogu ovdje doći u obzir kao nasljednici svetoga Petra, što se tiče ove ovlastice. Jer je Petar vršio ovu ovlasticu i poslije svoga antiohijskoga episkopata kao rimski biskup; pa zato ni antiohijski ni drugi koji biskupi u tom privilegiju ne učestvuju niti su ga sebi ikada svojatali. Dosljednost pak, pače i potrebu pa i činjenicu prelaza te ovlastice Petrove na zakonite njegove nasljednike na rimskoj Stolici dokazuju među drugima Straub u 14., 15. i 16. tezi svoga traktata o Crkvi⁷⁸ pa i Mich. d' Herbigny u svom novom djelu »Theologica de Ecclesia« 1928³, thesis 24.⁷⁹

Ova divna ovlastica Petrova doista traži, da se sa sv. Cirilom najviše divimo božanskom darovatelju njezinu, osobito u ovim prilikama prorečenoga trostrukog odricanja njezina nosioca. Zato nas i aleksandrijski patrijarha poziva: »Divi se opet skladnosti govora i preobilja božanske vedrine. Da naime Isus ne bi učenika doveo do zdvojnosti, kao da će biti lišen slave apostolstva, odrekavši se njega: napunjuje ga dobrom nadom, da će ipak postići o b e ć a n a d o b r a,« t. j. ne samo sačuvati predašnju zajednicu

⁷⁷ γενού στήριγμα καὶ διδάσκαλος τῶν διὰ πίστεως προσιόντων ἡμοί, Migne, P. G. 72, 916.

⁷⁸ De Eccl. Christi, II., 375—475.

⁷⁹ II. pg. 130—212.

apostolske službe, nego i prije grijeha obećano prvenstvo (Mat. 16, 18—19). »Jer veli: I ti, obrativši se jednoć, utvrdi braću svoju. O neizrecive li čovjekoljubivosti! Još nije grijeh učinjen, pa već pruža oprostjenje te ga opet uvđa u apostolska dostojanstva.«⁸⁰

Kako mu je vratio ona apostolska dostojanstva, kojih ga nikad nije lišio? Jedino tako, što je u svom božanskom Promislu unaprijed vidio trostruki posrtaj i brzu te stalnu pokoru, i tako mu već sad opet milostivo potvrdio njegovu obećana apostolska dostojanstva, nalik na predobrog Oca, koji razmetnom i skrušenom sinu radosno opet potvrdi sinovska prava i ovlastice, što ih u svojoj očinskoj ljubavi nikad ne bješe ukinuo, premda bi to mogao učiniti.

Nanizat ćemo i ovdje iz grčke crkvene tradicije barem nekoliko svjedočanstva u potvrdu ovog smisla Luk 22, 31—32 i iznesenog tumačenja sv. Ćirila. Ovo je to važnije, jer je Döllinger (Janus 99) posve krivo tvrdio, da se prije pape Agatona nije nitko pozivao na Luk 22, 31—32 u obranu primata.

Teodoret, savremenik i dugogodišnji protivnik sv. Ćirila Aleksandrijskoga⁸¹ spaja Mat 16, 18 i Luk 22, 32 te govori protiv rigorista: »Ako kazuju, da se to (poziv grješnika na pokoru) dogodilo prije krštenja, neka znadu, da se prvi temelj uzdrmao i da je utvrđen bio milošću Božjom. Jer je veliki Petar iza trostrukog odricanja ostao prvi (ἔμεινε πρῶτος), izliječen svojim vlastitim suzama. Gospodin mu je naložio, da ovaj lijek upotrijebi također za braću, govoreći mu: I ti, obrativši se, utvrdi braću svoju.«

*Sv. Ivan Krizostom*⁸² veli: »Ustavši Petar reče usred učenika. I kako je bio vatren, te mu je Krist povjerio stado, i kao prvi u zboru, vazda on prvi govori... Gledaj, kako Petar sve radi uz zajedničku odluku, ništa ne radi samovlasno, ništa po svojoj komandi... Zar Petar nije smio izabrati? Dakako, da je smio. Ali da se ne bi činilo, da je pristran, zato to ne čini... To je razboritost učitelja (Petra). Prvi je ovaj postavio učitelja... Prvi autoritativno postupa u tom poslu, jer su svi njemu povjereni. Jer je njemu rekao Krist: I ti, obrativši se, utvrdi braću svoju.«

Kasnije *sv. Teodor Studita*⁸³ ovako apostrofira rimskog papu sv. Paskala I.: »Tebi je rekao Krist, Bog naš: I ti, obrativši se jednoć, utvrdi braću svoju. Evo vremena, evo mjesta: pomoz nam, koji si od Boga zato određen; pruži ruku, koliko bude moguće: Imaš vlast od Boga time, što si poglavica svijetu; zato si i postavljen. Straši, molimo, krivovjersku zvjerad (ikonoklaste) batinom svoje riječi: Pastiru dobri, položi dušu svoju za ovce; to molimo.«

A evo i svjedočanstva nesjedinjenog *Eutimija Zigabena*,⁸⁴ koji i Mat. 16, 18 i Iv. 21, 15—17 jezgrovito tumači o prvenstvu sv. Petra pa isto tako zbijeno po sv. Ćirilu primjećuje k našem tekstu Luk 22, 32: »Obraćen, t. j. poslije odricanja po gorkom plaću, t. j. uspostavljen opet u prvom redu (εἰς τὴν πρώτην τάξιν).

⁸⁰ καὶ πάλιν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀποστολικαῖς κατέταξεν ἀξιωμασιν

⁸¹ Haereticarum fabularum compendium, I. 5, 28; Migne, P. G. 83, 552.

⁸² Hom. 3. in Acta Ap., n. 1—3; Migne, P. G. 60, 33—37.

⁸³ L. 2., ep. 12.; Migne, P. G. 99, 1152.

⁸⁴ Migne, P. G. 129, 1081.

Braćom pak njegovom zove *druge apostole ili one*, koji će po njemu vjerovati.« — Slično i *Teofilakt*,⁸⁴ koji ovdje ističe primjer pokore Petrove, dok drugdje⁸⁵ in Joannem 21, 15-17 raspravlja o pastirskoj brizi prvog apostola.

Još nam preostaju dva sjajna svjedočanstva Ćirilova, koja sam prije⁸⁶ samo u izvatku naveo. Ali da ugušim svaki prigovor o tendencioznom skačivanju, evo ih u cjelini.

a) U svom 4. dialogu de SS. Trinitate⁸⁷ sv. Ćiril govori ovako: »Bog naime okrunjuje jedine prijatelje istine, koji zato vjeruju u Sina istinitoga, a ne u djelo izvještačeno. Jer je ovo teška bolest i uzetost. Sv. Pismo veli, da je zbog toga onaj između apostola izvršni (ἐκχριστον) Petar bi nazvan blaženim. Jer kad se Spasitelj u okolici Cezareje Filipove raspitivao o tom, za koža li drže ljudi Sina čovječjega, i kakav li se glas o njemu prosu po Judeji ili obližnjim gradovima, pustivši djetinjasta i nezgrapna mnijenja svjetine, (Petar) veoma mudro i razborito poviče govoreći: »Ti si Krist, Sin Boga živoga,« te zbog istinitog shvaćanja o njemu primi odmah nagradu, dok mu je Krist govorio: »Blažen si, Šimune, Sine Jonin, jer tijelo i krv nisu ti to objavili, nego Otac moj nebeski. I ja tebi velim: Ti si Petar i na toj stijeni sazidat ću Crkvu svoju, i vrata paklena ne će je nadvladati;« stijenu, mislim, nazivajući metafizički ne drugo, već neuskolebljivu i najčvršću vjeru učenikovu, na kojoj je također nepogrešivo (ἀδιαπτώτως, unfehlbar) uprta i učvršćena Crkva Kristova, i samim vratima paklenim ostaje za vazda nepredobitna.«

Ponovno svetac u ovom tekstu ističe »mudro i razborito« pa zato i »nagrade« vrijedno ispovijedanje vjere sa strane »učenikove« kao kongruentan uzrok primljenim karizmatičkim (χάρις, χάρισμα) i vanrednim darovima, izrečenim u Kristovim riječima: »Ti si Petar... ne će je nadvladati.« I kada dalje veli Ćiril, da je na toj neuskolebljivoj i najčvršćoj vjeri učenikovo nepogrešivo uprta i učvršćena Crkva Kristova, onda nije »javna sablazan i jeres«, gdje ja pišem: »Tu je jasno istaknuta uz primat ap. Petra i nepogrešivost Crkve Kristove po nepomičnoj vjeri Petrovoj.« Jer ne može biti u učinku, što nije u uzroku, a za uzrok označuju i Gospodin naš Isus Krist i sv. Ćiril ovu nepomičnu vjeru Petrovu, dakako po daru Božjemu i po molitvi Kristovoj.

Mi nikako ne tvrdimo, da je Petar ili nepomična vjera Petrova konačni i najviši ili neovisni uzrok nepogrešivosti Crkve. To je jedini Krist Gospodin.

⁸⁴ Ibid, P. G. 123, 1074—1076.

⁸⁵ Ibid. P. G. 124, 877—878.

⁸⁶ »Život«, 1932, 91—93.

⁸⁷ Migne, P. G. 75, 865.

koji je mogao urediti svoju Crkvu po svojoj volji. Ali on je faktički tako uređio tu Crkvu, da joj je zajamčio vjersku nepogrešivost po nepogrešivom učiteljstvu prvaka apostola Petra, za koga je napose molio, i koji ima utvrditi braću svoju. I kad je on svim apostolima rekao: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji: Idite dakle i naučavajte sve narode... i evo ja sam s vama sve dane do svršetka svijeta« (Mat 28, 18—20), time nije ukinuo svoje riječi zabilježene po istom evanđelisti Mat 16, 18—19. Obje se izjave Kristove imaju dakle složiti. A slažu se jedino tako, što se kao de jure divino uz apostole i biskupe u ustavu i upravi Crkve priznaje najviše autoritet vrhovnog namjesnika Kristova sv. Petra i njegovih zakonitih nasljednika na rimskoj Stolici. Po ovim svojim vrhovnim namjesnicima Isus će tako vazda ostati s nama, te vrata paklena ne će nikad nadvladati Crkve njegove.

To zgodno također ističe crkveni zakonik:⁸⁸ »Po božanskoj ustanovi sveta hierarhija obzirom na red (ratione ordinis sacri) sastoji se od biskupa, prezbitera i đakona (ministri); s obzirom na jurisdikciju: od vrhovnog pontifikata i podređenog episkopata; a po crkvenoj ustanovi pridošli su k tomu i drugi stepenovi.«

S obzirom na sveti red papa nema veće vlasti, nego drugi biskupi. Zato se i s toga gledišta zovu među sobom Fratres (Braća) pa i Consacerdotes, Svećenicima, ili također naprosto Sacerdotes, Svećenici (naime prvoga reda, u opreci sa svećenicima drugoga reda ili prezbiterima). Zato sam i negdje napisao »Sacerdotes« s velikim početnim slovom, kako i drugi češće pišu, kad se radi o Svećenicima prvog reda ili Biskupima.

Iza ove informativne digresije vratit ću se zaglavnim riječima ovog doista klasičkog teksta Ćirilova o primatu Petrovu: »Ostaje nepredobitna i Petrova vjera u Sina, ne naglo pograbljena niti potekla iz ljudskih misli, nego ulivena iz neiskazane mistagogije odozgor time, što Bog i Otac jasno pokazuje svoga Sina i dušama svojih daje sigurnost o tom. Jer nije nikako slagao Krist, kad je rekao: *Tijelo i krv nisu ti to objavili, nego Otac moj nebeski.*«

No da je Petar i kraj ove jasne objave Očeve ipak slobodno pa zato i zaslužno pristao na nju u svojoj vjeroispovijesti, o tom nas sv. Ćiril i opet uvjerava na koncu, gdje ujedno opet ističe vanredne karizmatičke darove Petrove, jer ovako završuje: »Ako je dakle blaženi Petar tako preodličnim darovima urešen,⁸⁹ jer je priznao, da je on (Isus) Sin Boga živoga: kako da ne bi bili prebijedni i propalice oni (Arijevc), koji tako preneglo kritiziraju, što se Bogu i Ocu sviđa, i što je doista dobro u redu; koji (nadalje) plod njegove biti snizuju do stvorenja te jednako klicu vječnog života pribrajaju onima (bićima), što im je život izvana doveden? Zar nisu takvi ljudi preko svake mjere neuki?«

b) Napokon imamo u komentaru Ćirilovu in Isaiam 1. 4. or. 2. još jedno tumačenje Mat. 16, 18, upleteno u egzegezu Is. 44, 23, gdje svetac parafrazira proročke riječi: »Veselite se, nebesa; trubite, temelji zemlje! Kličite, gore, od veselja, pa i vi, brežuljci i

⁸⁸ Can. 108, § 3.

⁸⁹ τῶν οὐτῶς ὑπερρεσεστάτων ἀξιοῦται γεῶν

sve drveće na njima, jer je Bog otkupio Jakoba, i Izrael će se proslaviti.« Ćiril tumači pojedine izraze ovih redaka. Napose se zaustavlja kod riječi »temelji zemlje« i »gore i brežuljci«; i tom prigodom veli⁹⁰ uz personifikaciju temeljâ i gorâ:

»Zatrubili su temelji zemlje, t. j. službenici evanđeoskih proročanstva, kojima se prejasni glas pronosio svuda, i kao da su se svete trube oglasile, gdje posvuda navješćuju slavu Spasiteljevu, pozivajući na spoznanje Kristovo i obrezane Židove i one, koji su nekoć štovali stvorove iznad Stvoritelja.«

Ćiril pita: »Zašto ih zovemo temeljima zemlje?« I onda razlikuje različite temelje, dalje razvijajući neke misli sv. Bazilija. Posve ispravno ističe najprije božanski pratemelj Krista; onda govoreći o ljudskim temeljima, napose časti sv. Petra apostola i ističe posebnu ovlasticu njegovu, premda prorok Isaija govori samo uopće o ljudskim temeljima u pluralu. Evo riječi Ćirilovih:

»Temelj je naime svima i neuskolebljiva baza Krist, koji sve drži i uzdržaje, da bude učvršćeno. Jer se na njemu svi sazidujemo kao duhovni dom, složeni po Duhu Sv. u sveti hram i u prebivalište njegovo. Jer on stanuje u srcima našim po vjeri. Mogu se pak razumjeti i najbliži temelji i nama više na domaku, apostoli i evanđeliste, očevidni svjedoci i službenici Riječi, koji također imaju utvrditi vjeru. Kada naime spoznamo, da nam valja slijediti njihove tradicije, čuvat ćemo vjeru ispravnu i neodvraćenu od Krista.«

I ovo se točno obistinilo, osobito kod pravih apostola, koji su poslije dolaska Duha Sv. pod Petrom do svoje smrti učestovali u nepogrešivosti crkvenog učiteljstva; pa i četiri sveta evanđelista i drugi inspirirani pisci Novoga Zavjeta baš radi karizme nadahnuća Duha Sv. nisu mogli što krivo napisati u onim svojim inspiriranim spisima. No i kod zajednice potonjih pravovjernih biskupa i crkvenih naučitelja, koji pod vrhovnim nadzorom papinim predlažu, tumače i čuvaju predano blago vjere očituje se ista nepogrešivost crkvenog učiteljstva, dok su u suglasju s Petrom, koji dalje živi u svojim nasljednicima. Zato i sv. Ćiril svoje gornje riječi ovako obrazlaže:

»Sam je naime (Krist) negdje divnom Petru (kad je ovaj mudro i besprijekorno ispovjedio vjeru u njega, govoreći: *Ti si Krist, Sin Boga živoga*, rekao: *Ti si Petar, i na toj stijeni sazidat ću Crkvu svoju*; stijenom, mislim, nazivajući neuskolebljivost s obzirom na vjeru učenikovu.⁹¹ Negdje je i psalmista rekao: *Temelji su njegovi na svetim gorama*. Sa svetim pak gorama mogu se vrlo dobro porediti sveti apostoli i evanđeliste, jer se njihova spoznaja utvrdila poput temelja u korist potomcima, te ne dopušta, da zapadnu u nevaljalstvo glede vjere oni, što su ih ulovili...«⁹²

⁹⁰ Migne, P. G. 70, 910.

⁹¹ λέγων τὸ ἀκράδαντον εἰς πίστιν τοῦ μαθητοῦ.

⁹² Ovo mjesto iz sv. Ćirila pokazuje najbolje, koliko vrijedi prigovor dra Jakšića sv. Robertu Bellarminu, da »zaboravlja na to, da je glava Crkve sam Gospod Isus Krist, pa je On onaj kamen koji je temelj njezin te poslije toga

Zaista, tkogod trijezno i bez predrasuda uvaži sva ova svjedočanstva umnog i svetog naučitelja Ćirila, i to u potpunom suglasju njihovu sa starocrkvenom, poimence istočnom tradicijom, ne će se konačno oteti ovom priznanju: Ćiril je u svojim spisima upravo sjajan svjedok za juridičko prvenstvo svetoga Petra. I ova brojna svjedočanstva to više vrijede, što isti sveti naučitelj i u svom praktičnom vladanju, naročito na ekumenskom Saboru u Efezu krasno i stalno pokazuje svoje duboko uvjerenje o juridičkom primatu ne samo apostola Petra, nego i njegovih nasljednika na rimskoj Stolici, kako sam to dosta opširno razložio u svom drugom članku.⁹³

Dr. Jakšić na koncu drugog dijela svojih »Dopuna«⁹⁴ smatra »u najmanju ruku neozbiljnom tvrdnju anglikanca Dra Scott-a . . ., da je čitavo vladanje Ćirilovo u vrijeme Nestorijeve kontroverze dokaz za njegovu vjeru u primat papin — i to u primat božanskoga prava.« Ali je moj poštovani g. protivnik kraj žestoke svoje polemike protiv 1. i 3. članka moğa ipak dosad jedva što odgovorio na izvode mog 2. članka o vladanju Ćirilovu na tom ekumenskom Saboru.

Evo još u kratko rješenja dvostrukog prigovora dra Jakšića, što se tiče prvog pisma Ćirilova papi Celestinu i aklamacija sabsorskih Otaca istom papi i sv. Ćirilu.

Tko zna, kako su se anglikanski učenjaci poput Scott-a osobito posljednjih decenija, ozbiljno i žilavo bavili baš ovim pitanjem o odnosu Ćirilovu i efeskog Sabora prema papi, ne će izjavu Scott-ovu smatrati »neozbiljnom«. I mnogi drugi trijezni stručnjaci istotako sude. Da samo nešto spomenem o početku kontroverzije Nestorijeve, dr. O. Bardenhewer⁹⁵ piše: »Später erst hat auch Cyrillus sich nach Rom gewandt, den Stand der Frage genauer dargelegt und um eine autoritative Entscheidung gebeten.«⁹⁶ Slično sudi i kritički Karl Joseph von Hefele,⁹⁷ gdje veli: »Dieser (der Papst) möge entscheiden, was zu tun sei, und darüber auch die morgenländischen und macedonischen Bischöfe belehren.«

Zapravo je neozbiljan postupak dr. Jakšića u ovom prevažnom pitanju! Dok kritički Hefele dobro motivira svoje ri-

nije potreban, da bude kamen i temelj neki čovjek. Mi smo dosada vjerovali, a i u buduće ćemo vjerovati, da je temelj Crkve Hristos-Bog, a ne čovjek, pa bio on i sv. ap. Petar.« — Glasnik srp.-pravosl. patrijaršije, 1934., str. 336 b. Par. i Ef. 2, 20.

⁹³ »Život«, 1932, 131—143.

⁹⁴ Glasnik srp. pravosl. patrijaršije, 1934, 338 b.

⁹⁵ Geschichte der altkirchlichen Literatur, IV. 1924, str. 26.

⁹⁶ Cyr. ep. 11., Migne, P. G. 77, 79—96.

⁹⁷ Conciliengeschichte, 1875², II. 163.

ječi o »molbi za odluku« na temelju sadržaja onog pisma Ćirilova, profesor dr. Jakšić ovako piše:⁹⁸ »U svojoj poslanici papi Kiril Aleks. pitaše papu za njegovo mišljenje u pogledu općenja sa Nestorijem, govoreći: »Udostoj se izjaviti svoje mišljenje.«

Na ove riječi, izvadene iz svega konteksta odgovaram. 1. Već i sam izvorni tekst: καταξίωσον τυπῶσαι τὸ δοκοῦν (Udostoj se izjaviti svoje mišljenje) može po sebi označiti autoritativno mišljenje i odluku, koja veže podložnike u savjesti, kako to jasno pokazuje izraz, kojim se služe apostoli na prvom Saboru u Jeruzalemu.⁹⁹ Po sebi dakle riječ τὸ δοκοῦν u našem tekstu nije dosta jasna bez obzira na kontekst. 2.: I zato je upravo nužno prema pravilima zdrave hermeneutike, da ovdje uvažimo i predašnji i slijedeći kontekst. Taj kontekst glasi ovako:

»Javno i otvoreno, piše Ćiril papi, ne uzdržavamo same sebe od općenja s njime prije nego smo ovo prijavili Tvojog bogoljubnosti. Udostoj se dakle izjaviti nam svoje mišljenje, i da li treba ikada općiti s njime, ili slobodno izjaviti (ἀπειπεῖν, denuntiare), da nitko ne smije općiti s onim, koji takvo što misli i uči. Potrebno je pak, da se namjera (σκοπὸν) Tvoje bogoljubnosti o tom jasno obznani i bogoljubnim te bogomilim macedonskim i svim istočnim biskupima.«

U svijetlu ovoga konteksta dakako »mišljenje« papino, za koje pita sv. Ćiril znači »autoritativno rješenje«, za kojim se imaju ravnati i drugi biskupi, kako su to dobro shvatili Bardenhewer i Hefele. I sve vladanje Ćirilovo na samom Saboru krasno opravdava baš ovo shvaćanje. — »Unicum« u interpretaciji bit će i ove riječi g. dra Jakšića: »I Hefele, spominjući o »interpretaciji« prezbitera Filipa, kaže: »nach einer längeren Einleitung über das Ansehen des Papstes«, — što izgleda, da nije pridavao značaja njegovim riječima, i ako njihovu autentičnost izrično ne osporava.¹⁰⁰

Još samo o ponovno spominjanim aklamacijama saborskih biskupa na efeskom Saboru: »Ovaj je sud pravedan. Novom Pavlu Celestinu, složnom sa Sinodom; novom Pavlu Ćirilu, Celestinu, Ćuyaru vjere, Celestinu sav Sinod zahvaljuje; jedan Celestin, jedan Ćiril, jedna vjera Sinoda, jedna vjera vasiona.«¹⁰¹

Sam Pijo XI. ne nalazi u tim zanosnim aklamacijama ništa, što bi ma i najmanje povrijedilo autoritet Apostolske Stolice Rimske. Pače papa navodi ove aklamacije za dokaz, kako su saborski Oci jednodušno primili rješenje vrhovnoga Suca, rimskoga pape. Pa i saborski biskupi mislim da su veoma razborito aklamirali sv. Celestinu i sv. Ćirilu baš na ovaj način. Uvaživši naime, da je baš sv. Ćiril prvi pokrenuo obranu protiv nove hereze, da je on upo-

⁹⁸ Glasnik srp. prav. patrijaršije, 1932, br. 11, str. 169 a.

⁹⁹ Act. Ap. 15, 28.: Ἐδοξε γὰρ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ καὶ ἡμῖν . . . Visum est Spiritui Sancto et nobis . . .

¹⁰⁰ Glasnik srp. prav. patrijaršije, 1932, 168 a.

¹⁰¹ Acta Ap. Sedis, 1931, 502 po Mansi-u, IV. 1287.

zorio i sv. papu Celestina i istočne biskupe na novi kukolj i korov u Carigradu i da je on lično upravo najviše radio i trpio za trijumf katoličkog pravovjerja protiv Nestorija: ne bi dolično bilo, da su saborski Oci omalovažili zasluge ovog »novoga Pavla«. Papi Celestinu, koji je doista vjerno i spremno, pa i veoma mudro i taktično vršio službu vrhovnog pastira po savjetima Ćirilovim, i onako su isti saborski Oci iskazali dužno poštovanje, što su njemu na prvom mjestu aklamirali kao »Čuvaru vjere«, pa u tom i njega nazvali »novim Pavlom«. — Prošlo je iza toga dvadesetak godina, pa su se Oci kalcedonskog Sabora jednodušno poklonili Velikom papi Leonu I. i klicali: »Per Leonem Petrus locutus est — po Leonu je Petar govorio.« Tako se sama Providnost Božja po ovom veleumu na Petrovoj Stolici pobrinula za vanjski napredak autoriteta papina, kad je u Leonu Velikom sjedinila i vršak nepogrešivog učiteljstva crkvenog i vanredne sposobnosti uma i srca.

Na efeskom Saboru odijeljene su uloge vrhovnog suca ili učitelja vjere Celestina i umnog bogoslovca Ćirila, koji je tako duboko i svestrano obrazložio filozofsku i znanstvenu stranu čitave kontroverzije. Zar će Oci Celestinu i Ćirilu klicati kao novom Petru? To će biti na uštrb autoritetu papinu, pa i sv. Ćirilu ne će biti tako podesno. Jedinog Celestina aklamirati kao novog Petra, kako su to neki kasnije falsificirali, moglo bi se činiti omalovaženjem barem jednako velikih zasluga sv. Ćirila. I zato su saborski oci doista veoma lijepo rješili ovaj casus praecedentiae, dok su na prvom mjestu aklamirali papi Celestinu kao novom Pavlu, a onda i prezasluznom Ćirilu istotako kao novom Pavlu.

Pri koncu primjećujem još ovo: Papa Leon XIII., koji je posebnu svetkovinu (9. II.) na čast sv. Ćirilu Al. uvrstio u latinsku liturgiju i proglasio ga naučiteljem crkvenim iza zrelog istraživanja rimske Kongregacije svetih Obreda, nije bio tako naivan, da bi brzo iza proglašenja dogme o nepogrešivosti papinoj takve časti zauvijek naredio jednom istočnjaku, čiji sud o toj nauci ne bi bio uzvišen iznad svake sumnje. Ostalim prigovorima, osobito onima, koji su izvađeni iz sv. Augustina i Grigura I., bavit ću se drugom prigodom.

I. P. Bock D. I.